TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Suy ngẫm sau kỳ thi: Học Phật để Hiểu và Hành

ISSN: 2734-9195 11:39 21/10/2026

Sau mỗi kỳ thi, điều đáng tự hỏi có lẽ không chỉ là mình đã làm bài được bao nhiêu điểm, mà còn là: những điều đã học có giúp mình sống sáng suốt, có trách nhiệm và biết tôn trọng người khác hơn hay không?

Mỗi mùa thi đi qua, trong lòng người học có những cảm xúc khó gọi thành tên, đó có thể là sự hồi hộp trước giờ làm bài, những ngày dành thời gian cho sách vở, hay niềm nhẹ nhõm khi hoàn thành một chặng đường ôn tập. Với học viên Khóa X, Khoa Phật học Từ xa, Học viện Phật giáo Việt Nam tại TP.Hồ Chí Minh, kỳ thi giữa học kỳ IV vừa khép lại vào sáng ngày 18/10/2026.

Khi những trang bài thi đã được nộp, điều còn lại không chỉ là kết quả của một kỳ kiểm tra, mà còn là những suy ngẫm về ý nghĩa của việc học Phật giữa đời sống nhiều bộn bề.

Niềm vui của người học

Cứ đến mùa thi, cảm xúc của những năm tháng sinh viên lại ùa về. Sách vở nhiều hơn, thời gian dành cho ôn tập cũng nhiều hơn, nhưng lạ thay, trong sự bận rộn ấy vẫn có một niềm vui riêng. Niềm vui được học, được đọc, được làm bài và được nhận ra rằng bản thân còn có thể tiếp tục mở rộng hiểu biết của mình.

Ở một góc nhìn nào đó, học Phật là một niềm vui sâu sắc của đời sống tinh thần. Khi việc học không chỉ tích lũy kiến thức hay đạt được một kết quả thi cử, mà còn hướng đến sự hiểu biết về con người, về khổ đau, về trách nhiệm và cách sống, người học có thể tìm thấy trong đó giá trị vượt ra ngoài những mục tiêu thông thường.

Học Phật vì thế không chỉ được nhìn nhận như một nhiệm vụ phải hoàn thành trong chương trình đào tạo. Đó còn là cơ hội để mỗi người nhìn lại nhận thức và hành vi của mình. Một bài kinh có thể mở ra cách hiểu mới về quan hệ gia đình; một bài học về giới luật có thể khiến người học cẩn trọng hơn trong lời nói và hành động; một vấn đề thuộc giáo lý có thể gợi lên câu hỏi về cách ứng xử trước trong cuộc sống.

Mt ging ng, nhiu th h cùng hc

Theo thông tin từ tập thể học viên, Khóa X có hơn 400 học viên, đến từ nhiều tỉnh, thành, thuộc những độ tuổi và ngành nghề khác nhau. Kỳ thi được tổ chức tại hai địa điểm: Học viện Phật giáo Việt Nam tại TP.Hồ Chí Minh dành cho học viên khu vực phía Nam và chùa Trung Hậu dành cho học viên khu vực phía Bắc.

Đằng sau con số hơn 400 học viên là nhiều hoàn cảnh sống khác nhau. Có người đang trong độ tuổi lao động, có người đã ổn định nghề nghiệp, có người phải cân đối thời gian học với trách nhiệm gia đình. Đối với một chương trình Phật học từ xa, giảng đường không chỉ được hình dung qua không gian lớp học, mà còn hiện diện trong những giờ tự học, những lần đọc lại bài giảng và sự kiên trì sắp xếp công việc để theo đuổi chương trình đào tạo.

Đáng chú ý, trong cộng đồng học viên có những cô chú đã ở độ tuổi 70, thậm chí 80, vẫn miệt mài học tập. Hình ảnh ấy gợi lên một câu hỏi suy ngẫm, nếu những người đã đi qua phần lớn chặng đường đời vẫn còn tinh thần cầu học, thì người trẻ có lý do gì để sớm bằng lòng với những hiểu biết hiện có?

Tuổi trẻ có nhiều điều kiện để học hỏi, tiếp nhận cái mới và xây dựng nền tảng tri thức cho tương lai. Tuy nhiên, những điều kiện ấy chỉ thực sự trở thành lợi thế khi được nuôi dưỡng bằng sự chuyên cần và ý thức học tập nghiêm túc. Nhìn những học viên cao tuổi tiếp tục đến với Phật học, người trẻ có thể nhận ra rằng việc học không nhất thiết bị giới hạn bởi tuổi tác hay một giai đoạn nhất định của cuộc đời.

Học tập suốt đời không có nghĩa là con người phải liên tục tích lũy thật nhiều thông tin. Điều quan trọng hơn là giữ được khả năng lắng nghe, suy xét, nhận ra giới hạn của bản thân và sẵn sàng điều chỉnh những nhận thức chưa phù hợp. Trong tinh thần ấy, người học không chỉ học từ giảng viên và kinh điển, mà còn học từ sự chuyên cần, nghị lực và thái độ cầu thị của những người cùng đi trên một hành trình.

Sự đa dạng về tuổi tác, nghề nghiệp và hoàn cảnh cũng khiến môi trường học Phật trở thành nơi gặp gỡ của nhiều kinh nghiệm sống. Khi cùng tiếp cận một bài kinh, mỗi người có thể liên hệ đến những vấn đề khác nhau trong gia đình, công việc và các mối quan hệ xã hội. Những kinh nghiệm ấy, nếu được chia sẻ trên tinh thần tôn trọng và học hỏi, có thể giúp việc tiếp nhận giáo lý trở nên gần gũi với thực tế hơn.

Dẫu vậy, học tập trong một cộng đồng đa dạng cũng đòi hỏi mỗi người biết lắng nghe và đối thoại. Tuổi tác không tự động bảo đảm sự hiểu biết, cũng như kiến thức học thuật không đương nhiên đồng nghĩa với sự trưởng thành trong ứng xử. Điều đáng quý là cùng học mà không tự mãn, cùng trao đổi mà không cố chấp, cùng tiến bộ mà vẫn giữ được thái độ khiêm cung.

Những người góp phần làm nên kỳ thi

Khi nhắc đến một kỳ thi, người ta thường nghĩ trước hết đến học viên, giảng viên, đề thi và kết quả học tập. Nhưng phía sau hoạt động ấy còn có những đóng góp ít được nhắc đến: những người lo liệu việc ăn uống, chuẩn bị hậu cần và hỗ trợ các điều kiện cần thiết để kỳ thi diễn ra thuận lợi.

Theo ghi nhận của học viên, trong hai ngày thi, có những anh chị phụng sự việc cơm nước đã có mặt từ tờ mờ sáng, làm việc cho đến khi mọi người hoàn tất kỳ thi và lặng lẽ ra về sau khi các học viên đã tan hết. Công việc của anh chị có thể giản dị, lặp đi lặp lại và ít được chú ý nhưng rất đỗi cao quý và vô lượng công đức. Vì vậy, nếu thiếu những phần việc ấy, sự thuận tiện của người dự thi sẽ khó có thể được bảo đảm đầy đủ.

Từ hình ảnh này, ý nghĩa của việc học Phật được mở rộng ra ngoài phạm vi sách vở. Người học tiếp nhận tri thức từ kinh điển và bài giảng; người phụng sự góp phần tạo điều kiện cho hoạt động học tập; mỗi người, bằng phần việc của mình, cùng tham gia xây dựng một môi trường tu học chung.

Không nên vội vàng đồng nhất mọi hành động hỗ trợ với một trạng thái tâm linh cụ thể, bởi động cơ bên trong của mỗi người cần được nhìn nhận một cách thận trọng. Tuy vậy, sự hiện diện bền bỉ và tinh thần trách nhiệm của những người phụng sự là điều đáng trân trọng. Nó nhắc người học rằng một hoạt động tập thể không chỉ được duy trì bằng những người đứng ở vị trí trung tâm, mà còn nhờ những đóng góp âm thầm của nhiều người ở phía sau.

Nếu việc học chỉ làm tăng thêm kiến thức mà không giúp người học biết trân trọng công sức của người khác, thì ý nghĩa giáo dục của việc học ấy vẫn còn một khoảng trống. Ngược lại, khi nhận ra những điều kiện và sự hỗ trợ đã góp phần tạo nên cơ hội học tập của mình, người học có thể phát triển ý thức biết ơn đi cùng trách nhiệm.

Biết ơn, trong trường hợp này, không chỉ là một cảm xúc. Đó còn có thể là sự chủ động học tập nghiêm túc, sử dụng cơ hội được trao một cách có ý nghĩa và sẵn sàng đóng góp cho cộng đồng bằng khả năng của chính mình.

Từ bài thi đến bài học của đời sống

Hành trình của học viên Khóa X vẫn đang tiếp tục. Theo lộ trình được học viên cung cấp, chương trình kéo dài bốn năm với 16 kỳ thi giữa kỳ và cuối kỳ; kỳ thi giữa học kỳ IV vừa hoàn thành là lần thi thứ bảy, phía trước còn chín kỳ thi nữa.

Nhìn vào chặng đường còn lại, người học có thể nghĩ đến những môn học cần hoàn thành, những nội dung cần ghi nhớ và những kỳ kiểm tra phải vượt qua. Nhưng nếu chỉ nhìn hành trình học Phật bằng số môn học hay số lần thi, ta có thể bỏ qua câu hỏi quan trọng hơn: sau mỗi học phần, nhận thức và cách sống của mình đã thay đổi được điều gì?

Một ví dụ đáng suy ngẫm là Kinh Thiện Sinh trong Trường A-hàm. Qua việc tìm hiểu bài kinh này, người học có cơ hội tiếp cận những lời dạy liên quan đến trách nhiệm trong các mối quan hệ gia đình và xã hội. Sáu phương, trong cách giải thích của bài kinh, không chỉ còn là những hướng không gian để lễ bái, mà được liên hệ với những mối quan hệ con người cần nhận diện và chăm sóc trong

đời sống.

Đối với người học tại gia, giá trị thực tiễn của bài kinh nằm ở việc suy xét trách nhiệm của mình trong những quan hệ cụ thể: cha mẹ và con cái, vợ và chồng, thầy và trò, người sử dụng lao động và người lao động, bạn bè, thân quyến, cũng như mối quan hệ giữa người tu hành và cư sĩ. Những mối quan hệ ấy không thể chỉ được duy trì bằng danh nghĩa hay lời nói, mà cần được thể hiện qua cách mỗi bên thực hiện trách nhiệm, tôn trọng nhau và tránh gây tổn hại cho nhau.

Từ đây, bài học trong kinh có thể trở thành một câu hỏi dành cho chính người học: hiểu về trách nhiệm gia đình có giúp mình quan tâm đến người thân đúng cách hơn không? Học về lời nói và hành vi có khiến mình thận trọng hơn khi bất đồng với người khác không? Tiếp cận những lời dạy về đời sống cư sĩ có giúp mình suy nghĩ có trách nhiệm hơn trong công việc và việc sử dụng tài sản không?

Khi liên hệ đến đời sống kinh tế, cần tránh giản lược Kinh Thiện Sinh thành một công thức làm giàu. Bài kinh trước hết bàn về đạo đức và trách nhiệm trong đời sống cư sĩ; những nội dung ấy có thể gợi mở cách suy nghĩ về việc xây dựng đời sống vật chất lành mạnh, nhưng không thay thế cho việc tìm hiểu đầy đủ các lời dạy liên quan đến quản lý tài sản, nghề nghiệp và sinh kế.

Điều đáng chú ý là giáo pháp không nhất thiết chỉ được vận dụng trong những hoàn cảnh đặc biệt. Nhiều khi, sự thực hành bắt đầu từ những việc rất bình thường: làm tròn trách nhiệm trong công việc, tôn trọng người cùng làm, không vì lợi ích trước mắt mà gây tổn hại cho người khác, hoặc biết dừng lại để xem xét lời nói của mình trước khi làm một mối quan hệ trở nên căng thẳng.

Những thay đổi ấy có thể không tạo ra kết quả tức thời, cũng không dễ đo lường bằng một bài kiểm tra. Nhưng chúng là những dấu hiệu cho thấy tri thức đang dần đi vào đời sống. Đó cũng là cách người học tự kiểm nghiệm mức độ hiểu biết của mình: không chỉ bằng khả năng giải thích một lời dạy, mà bằng việc nhận ra lời dạy ấy có thể soi sáng một tình huống thực tế như thế nào.

Học Phật, vì vậy, không tách rời việc học với đời sống. Tuy nhiên, cũng không nên vội kết luận rằng chỉ cần ứng dụng một vài lời dạy là đã hiểu trọn vẹn một bài kinh. Việc thực hành cần đi cùng quá trình đọc hiểu văn bản, tìm hiểu bối cảnh, suy xét ý nghĩa và đối chiếu với những nguyên tắc đạo đức của Phật giáo. Sự thận trọng ấy giúp người học tránh biến kinh điển thành những câu nói rời rạc, được sử dụng để xác nhận điều mình vốn đã nghĩ.

Đi tiếp sau mỗi kỳ thi

Sau kỳ thi giữa học kỳ IV, phía trước học viên Khóa X vẫn còn một chặng đường đáng kể. Chín kỳ thi tiếp theo sẽ đòi hỏi thời gian, sự kiên trì và khả năng cân đối giữa học tập với những trách nhiệm khác. Nhưng có lẽ, điều cần được duy trì không chỉ là quyết tâm hoàn thành chương trình, mà còn là câu hỏi về mục đích sâu xa của việc học.

Nếu kỳ thi giúp người học nhận ra phần kiến thức mình đã nắm vững và những nội dung còn hạn chế, thì quá trình học Phật cũng cần giúp mỗi người nhận diện những giới hạn trong nhận thức, những thói quen chưa phù hợp và những điều cần tiếp tục rèn luyện. Cả hai quá trình đều đòi hỏi sự trung thực với chính mình.

Một kết quả thi tốt là điều đáng mừng, nhưng không nên được xem là thước đo duy nhất của sự tiến bộ. Tương tự, những cảm xúc hoan hỷ sau một kỳ thi không tự động chứng minh rằng người học đã chuyển hóa được bản thân. Điều quan trọng là sau niềm vui ấy, mỗi người tiếp tục học tập với thái độ nghiêm túc, biết suy xét điều đã học và kiên trì thực hành những gì nhận thấy là đúng đắn.

Từ niềm vui được trở lại với sách vở, từ hình ảnh những học viên cao tuổi vẫn bền bỉ trên giảng đường, đến những người phụng sự âm thầm trong hai ngày thi, hành trình học Phật gợi ra nhiều bài học vượt ra ngoài khuôn khổ một chương trình đào tạo. Đó là tinh thần học tập suốt đời, sự trân trọng những đóng góp của người khác và ý thức đưa tri thức vào những mối quan hệ cụ thể

của đời sống.

Kỳ thi rồi sẽ qua, kết quả sẽ được ghi nhận, và những học phần tiếp theo sẽ mở ra. Nhưng giá trị của hành trình này không nên chỉ được tính bằng số kỳ thi đã hoàn thành. Nó còn nằm ở những gì người học hiểu thêm về bản thân, ở cách họ ứng xử có trách nhiệm hơn với gia đình và xã hội, và ở khả năng nhận ra rằng việc học chỉ thực sự có ý nghĩa khi tri thức không dừng lại trên trang giấy.

Học để biết là khởi đầu; học để hiểu giúp người học đi sâu hơn vào ý nghĩa của điều đã tiếp nhận; còn học để hành là một quá trình cần được tiếp tục trong đời sống hằng ngày. Với người học Phật, đó không phải là đích đến có thể tuyên bố đã hoàn tất sau một kỳ thi, mà là hướng đi cần được kiểm nghiệm và bồi đắp qua từng chặng đường.

Sau mỗi kỳ thi, điều đáng tự hỏi có lẽ không chỉ là mình đã làm bài được bao nhiêu điểm, mà còn là: những điều đã học có giúp mình sống sáng suốt, có trách nhiệm và biết tôn trọng người khác hơn hay không? Câu trả lời không nằm trọn trong bài thi. Đó cần được tìm thấy trong chính cách mỗi người tiếp tục sống, học hỏi và hành xử sau khi rời giảng đường.

Bài và ảnh: **Ngộ Minh Chương -** Học viên K10, Khoa Phật học Từ xa